

Dr hab. Marek Kuźniak, prof. UWr
Instytut Filologii Angielskiej
Wydział Filologiczny
Uniwersytet Wrocławski

Recenzja

w przewodzie habilitacyjnym dra Władysława Chłopickiego na podstawie Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, oraz na podstawie Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, jak również art. 31 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2016 r. poz. 882 i 1311).

0. Informacja ogólna o dorobku naukowym Habilitanta

Dr Władysław Chłopicki jest starszym wykładowcą w Instytucie Filologii Angielskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Doktorat uzyskał w 2000 roku. Habilitant jest aktywnym uczestnikiem życia akademickiego na płaszczyźnie zarówno naukowo-dydaktycznej, jak i organizacyjnej. O okresie między 1988-2000 dr Chłopicki przebywał na kilkumiesięcznych stażach w Niemczech, Danii, Wielkiej Brytanii, oraz USA, podczas których ugruntował swoje zainteresowania naukowe w zakresie badań nad humorem, przekładem oraz komunikacją profesjonalną (język w biznesie). Okres ten należy uznać za kluczowy dla osiągnięcia dojrzałości badawczej potwierdzonej rozprawą doktorską pod kierunkiem prof. Elżbiety Tabakowskiej.

Jak wynika z przedstawionej do oceny dokumentacji dr Chłopicki poprzez nawiązane kontakty z czołowymi przedstawicielami humorologii (np. Victor Raskin, Salvatore Attardo), dopracował warsztat pojęciowy na poziomie analizy mikro oraz makrotekstowej w kierunku opisu chyba jednak nie do końca uchwytne go zjawiska humoru w komunikacji wewnątrz, oraz międzykulturowej. Oczywiście trudno w tym momencie uznać przedstawioną przez Habilitanta metodę oraz narzędzia badawcze za ostateczne. Dr Chłopicki słusznie ujmuje w swym tekście z 2006 r., że jego pole badawcze rozciąga się pomiędzy biegunem z jednej

strony pewnej syntezy intersubiektywnego doświadczenia jednostki (kognitywizm) a biegunem analitycznym, tzn. realizacyjnym, gdzie zapala się „lont”¹ dowcipu, a to czy „odpali” zależy już od bardzo złożonych warunków kontekstowych obejmujących warstwę psycho-społeczno-kulturową uczestników zdarzenia komunikacyjnego. Zatem ostatecznie humor jest domeną performancji językowej, ale jego „DNA” należy już do warstwy poznawczej (kompetencyjnej) użytkownika języka. Humor jest więc zjawiskiem w swej istocie nieprzewidywalnym, ponieważ nie istnieją twarde reguły, których uruchomienie wyzwoli odpowiedni efekt perlokucyjny u odbiorcy. Dlatego można badać intencję perlokucyjną konkretnego aktu mowy, ale już sam efekt można tylko obserwować, trudniej systematycznie badać, bo to nie nadawca ostatecznie przesądza, czy dany humorystyczny akt mowy będzie rzeczywiście fortunnie zrealizowany.

Wypada również odnotować, że Habilitant aktywnie uczestniczył w ponad sześćdziesięciu międzynarodowych konferencjach jako referent. Dr Chłopicki był również organizatorem lub współorganizatorem dziewięciu konferencji międzynarodowych oraz dziesięciu konferencji krajowych. Habilitant może również pochwalić się pracą redakcyjną oraz recenzencką na rzecz renomowanych czasopism i serii. Jest przewodniczącym zarządu International Society for Humour Studies oraz pełni ważne funkcje zarządcze i naukowe w krakowskim Towarzystwie Popularyzowania Wiedzy o Komunikacji Językowej „Tertium”. Dr Chłopicki posiada w swoim dorobku doświadczenie w zakresie współpracy z Katedrą UNESCO ds. Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową w Uniwersytecie Jagiellońskim. Został również wyróżniony za swoje zaangażowanie naukowo-badawcze nagrodami Rektora UJ oraz Rektora PWSZ im. S. Pigionia w Krośnie. Dr Chłopicki otrzymał również Srebrny Krzyż Zasługi RP oraz Srebrny Medal za długoletnią służbę.

1. Ocena osiągnięć naukowo-badawczych Habilitanta

A. Ilościowa ocena osiągnięć naukowo-badawczych Habilitanta

Poza przedstawionym do oceny w postępowaniu habilitacyjnym dziełem w postaci cyklu piętnastu powiązanych tematycznie publikacji Dr Chłopicki ma w swoim dorobku trzydzieści

¹ Nawiązuję tutaj oczywiście do słynnej fraszki Jana Sztaudyngera.

sześć artykułów i rozdziałów w monografiach, siedemnaście redagowanych monografii, cztery redakcje numerów specjalnych w czasopismach oraz dziewięć recenzji w czasopismach z Impact Factor. Warto również zauważyć dużą aktywność na płaszczyźnie popularnonaukowej. Habilitant opublikował piętnaście tekstów z przedmiotowego zakresu. Dorobek pod względem ilościowym jest więc bardzo okazały. Ważne jest jednak przede wszystkim, że spora część opublikowanych tekstów została wydana w cieszących się dużą reputacją środowiskową oficynach.

Publikacje

Publikacje, o których mowa w punkcie 1. A, znajdują się na listach European Reference Index oraz Web of Science. Dotyczą z jednej strony aspektów teoretycznych, gdzie dr Chłopicki indywidualnie lub we współautorstwie uściśla przyjęty komunikologiczny paradygmat badań, a z drugiej strony porusza szczegółowe zagadnienia z obszaru pragmatyki i semantyki języka naturalnego, włączając w to metody korpusowe. Habilitant również podejmuje problematykę badań nad dyskursem reklamowym, co poza ścieżką przekładoznawczą, stanowi trzeci wyraźnie zarysowany obszar dociekań badawczych Wnioskodawcy w przedstawionej dokumentacji. Podsumowując, wspomniane publikacje, z wyłączeniem w tej chwili wskazanego w punkcie B dzieła, spełniają kryteria jakościowe wymagane w postępowaniu habilitacyjnym.

Referaty na międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych

Jak już wcześniej zasygnalizowałem, dr Chłopicki może pochwalić się okazałym dorobkiem w zakresie aktywności konferencyjnej na polu krajowym i zagranicznym. Wnioskodawca wskazuje ponadto na dorobek w zakresie uczestnictwa w projektach badawczych. Warto w tym momencie wspomnieć projekt badań porównawczych finansowany przez Polską oraz Estońską Akademię Nauk. Habilitant został również przedstawicielem polskim w międzynarodowym projekcie NETLANG. Uzyskał również grant przyznany przez National Science Council Republiki Chińskiej na przeprowadzenie wykładów w Tajwanie. Jak już wcześniej zaznaczyłem, wszystkie zagraniczne pobyty Habilitanta zaowocowały wydatnymi osiągnięciami publikacyjnymi i jednocześnie stanowiły solidną podstawę sprofilowania

obszaru badawczego, którego ukoronowaniem jest przedłożony do oceny cykl publikacji na temat dyskursu humorystycznego.

B. Opisowa ocena osiągnięć naukowych Habilitantki

Habilitant, jako dzieło, które ma spełniać wymóg wynikający z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.), przedłożył cykl powiązanych tematycznie publikacji p.t. *Dyskurs humorystyczny – poprzez poziomy i gatunki w stronę komunikacji*. Na wspomniany cykl składa się piętnaście publikacji, z czego trzynaście jest autorskich, natomiast pozostałe dwa zostały napisane we współautorstwie.

Cykl można podzielić na trzy zasadnicze obszary tematyczne: 1) teoretyczne rozważania nad dyskursem humorystycznym (Chłopicki 2001 [9], Chłopicki 2004 [10], Chłopicki 2006 [2], Chłopicki 2012ab [3,6] Chłopicki, Brzozowska 2017 [1]); 2) poszukiwanie gatunkowych oraz poznawczych właściwości humoru (Chłopicki 2006b [7], Chłopicki 2009 [4], Chłopicki, Brzozowska 2017b [8], Chłopicki 2017 [5]), oraz 3) rozważania z zakresu komunikacji humoru (Chłopicki 2009 [14], Chłopicki 2012 [6], Chłopicki 2017cd [11, 12], Chłopicki 2018 [15]).

Na początku chciałbym zaznaczyć, że wszystkie publikacje cechuje wysoka kultura badawcza, tzn. publikacje są bardzo dobrze opracowane pod względem warsztatowym. Wyróżnia je również klarowny język oraz wartość poznawcza omawianych zagadnień. Publikację świadczą o dojrzałości badawczej Habilitanta, który zdecydował poświęcić gros swojej aktywności niezwykle złożonemu zjawisku, jakim jest humor. Nagłące wydaje się po lekturze cyklu wydanie monografii poświęconej dyskursowi humorystycznemu pogłębionej o zagadnienia ontologii i epistemologii humoru. Jak badać bowiem humor, jeśli jego istota zdaje się nie leżeć gdzieś w apriorycznym świecie reguł, dyrektyw zakotwiczonych w umyśle użytkownika, ale raczej jest zjawiskiem online, słusznie, jak zaznacza dr Chłopicki, realizowanym w trybie „non-bona-fide” (por. Chłopicki 2006 [2], Chłopicki, Brzozowska 2017 [1])?.

Z jednej strony Dr Chłopicki słusznie zatem szuka kontekstowych raczej niż inherentnych wykładników humoru i konsekwentnie posiłkuje się argumentacją z obszaru

przestrzeni mentalnych, które przecież początkowo w 1985 r. były zaprojektowane przez Gilles'a Fauconniera jako logicystyczne operatory myśli modelujące określone kontekstowo procesy komunikacyjne. Z drugiej strony, jeśli humor jest efektem współpracy między interlokutorami, to słusznym wydaje się poszukiwanie śladów jego obecności w warstwie intersubiektywnego doświadczenia. W tym momencie oczywiście włączony jest biegun kognitywistyczny z całym jego inwentarzem pojęciowym opisującym wspólnotę skonwencjonalizowanych doświadczeń nadawcy oraz odbiorcy. Mam tu na myśli oczywiście rozwinięcie projektu przestrzeni mentalnych wspomnianego już Gilles'a Fauconniera we współautorstwie z Markiem Turnerem poświęconych problematyce integracji znaczeniowej (por. Fauconnier oraz Turner 2002), skrypty Rogera Schanka i Roberta Abelsona (1977), wyidealizowane modele kognitywne George'a Lakoffa (1987), schematy wyobrażeniowe Marka Johnsona (1987) oraz poziomy obrazowania gramatycznego Ronalda Langackera (1987).

Oczywiście rekonstrukcja śladów wspomnianego poznawczego DNA humoru jest niewystarczająca ze swojej natury, ponieważ humor istnieje we współpracy między uczestnikami określonego zdarzenia komunikacyjnego. Nigdy nie będziemy zatem w stanie przesądzić o zaistnieniu humoru, ponieważ dana sytuacja może być zawsze odebrana jako humorystyczna przez jedną osobę, ale już przez drugą – nie. Decydujące będą czynniki indywidualne w konkretnych okolicznościach komunikacyjnych. Ponieważ humor jawi się jako pojęcie z obszaru *hic et nunc*, zatem jego istotę (sic!) można poszukiwać w badaniach korpusowych tekstów pisanych oraz ustnych, oraz w różnego rodzaju idealizacjach, a zatem aproksymatywnych modelach zachowań humorystycznych opartych na badaniach typu case-study. To wszystko odnajdujemy po części w pracach dra Chłopickiego, ale brakuje mi wyraźnie usystematyzowanego spojrzenia na humor, stąd wydanie monografii byłoby, jak już wcześniej zaznaczyłem, bardzo wskazane.

Najmniej wyrazista w całym cyklu jest warstwa metodologiczna, która jest bardzo zróżnicowana i rozciąga się od korzystania z pojęć kognitywistyki (np. wspomniane skrypty, metonimie, przestrzenie mentalne), po dywagacje na temat stylistyki oraz pragmatyki humoru. Dodatkowo nie do końca dla mnie jasne jest potraktowanie zjawisk ogólnopoznawczych jako kategorii z obszaru mikro (Chłopicki 2009 [4], Chłopicki 2012b [6],

Chłopicki, Brzozowska 2017b [8]). Konsekwencją takiego ujęcia problemu opisu humoru jest pytanie o poziom makro, a może również o poziom mezo rozważań nad humorem. Wracą zatem sprawa systematyzacji badań nad dyskursem humorystycznym w postaci wspomnianej monografii.

W świetle powyższych kontrowersji Habilitant staje przed niezwykle doniosłym zadaniem, mianowicie poszukiwania granic dyskursu humorystycznego (Chłopicki 2001 [9]). Zadanie to jest tym ważniejsze od strony badawczo-naukowej, gdyż potencjalnie pozwala na uniknięcie problemu naiwnego włączenia szeregu niejednorodnych strukturalnie i funkcjonalnie tekstów do „jednego worka” zwanego dyskursem humorystycznym. Habilitant zdaje się zauważać problem i proponuje termin „dyskurs niehumorystyczny”.

Kolejne pytanie, które można w tym momencie postawić, to czy pojęcie „nie-humoru” jest epistemologicznie i ontologicznie z tego samego poziomu kategoryzacji, co humor. Jeśli tak, to jakie gatunki, bądź wykładniki gatunkowe, można by wyróżnić dla „nie-humoru”? Jeśli odpowiedź jest negatywna, co do równoważności humoru oraz nie-humoru jako jednostek z tego samego poziomu rzeczywistości psychologicznej reprezentacji kategorialnej, to pozostaje otwartym pytanie, co stanowi de facto opcję dla dyskursu humorystycznego. Może dyskurs ukierunkowany na powagę? Zapewne trudno jest badać tak złożone zjawisko jak humor na podstawie w miarę jednorodnego ontologicznie aparatu pojęciowego, niemniej posłużenie się komunikatywizmem, jako zwornikiem poczynąń badawczych Habilitanta w tym momencie można uznać za zabieg co najwyżej estetyczny.

Znów pojawia się pytanie, czym jest komunikatywizm w badaniach językoznawczych, i jak sensownie wyznaczyć granice obszarów badawczych między np. komunikologią, semiotyką lingwistyczną, a pragmalingwistyką, nie wspominając już o tekstologii, czy lingwistyce korpusowej. Kwestia ustalenia granic jest tym bardziej ważka, jeśli poważnie potraktować wspomniane dyscypliny jako posiadające wyodrębnione poznawczo zakresy dociekań. Czy zaproponowany szeroki komunikatywizm jest odpowiedzią na te problemy? Jeśli tak, to co stanowi opozycję dla komunikatywizmu?

Dr Chłopicki zdaje się podzielać implicite wyżej nakreślone dylematy i wybiera w swoich ostatnich tekstach, moim zdaniem bardzo trafnie, ścieżkę zdefiniowania (Chłopicki 2017cd [11, 12]) nie tyle humoru w kategoriach pojęcia, a bardziej w kategoriach określonego

stylu komunikacyjnego. Następuje zatem przesunięcie od dociekań substancjalnych, tj. z obszaru „co” do rozważań proceduralnych z obszaru „jak”. Ten kierunek uważam za wyraz dojrzałości badawczej Habilitanta i właściwego wyciągnięcie wniosków z niepowodzeń związanych z niedookreślonością humoru jako zdarzenia komunikacyjnego.

Dr Chłopicki zdaje sobie na szczęście sprawę, że komunikacja humoru rozumiana jako styl jest procesem – w końcu sam tytuł cyklu wskazuje na inherentnie niezdeterminowany charakter samego zjawiska. Humor można zatem porównać z Prawdą – w obu przypadkach dążymy do odkrycia ich istot, choć mamy świadomość, że nigdy w pełni nie odkryjemy zjawiska *sui generis* i że wartością autoteliczną jest i pozostanie żmudna praca u podstaw polegająca na badaniu określonych przypadków humoru zdefiniowanego *a posteriori* jako zabawnego na podstawie przejrzyście określonych zasad opisu tego typu zdarzeń. Być może skorzystanie z dorobku fenomenologii Husserla z jednoczesnym uwypukleniem analizy oraz intuicji, jako narzędzi opisu skomplikowanych zjawisk/przeżyć mogłoby stanowić dodatkowe wzmocnienie poczynąń intelektualnych dra Chłopickiego na przyszłość?

Biorąc pod uwagę wszystkie powyższe spostrzeżenia, chciałbym z całą mocą podkreślić erudycję Autora oraz rzetelność w referowaniu aktualnego stanu badań nad niezwykle złożonym zjawiskiem, jakim jest chyba jednak ostatecznie nieuchwytna przestrzeń tzw. dyskursu humorystycznego. Przedstawiony w postępowaniu cykl jako dzieło spełnia zatem wymogi określone w przedmiotowej dla niniejszego postępowania Ustawie. Wypada raz jeszcze mieć nadzieję, że dorobek dra Chłopickiego zostanie przekuty na monografię w nieodległej przyszłości. Jak już wcześniej sygnalizowałem, monografia taka dałaby zapewne spójniejszy oraz pełniejszy obraz współczesnego stanu badań nad humorem.

2. Osiągnięcia organizacyjne oraz dydaktyczne

Dr Chłopicki, poza osiągnięciami naukowymi, posiada również znaczący dorobek w zakresie organizacji oraz popularyzacji nauki. Habilitant może pochwalić się współredakcją siedemnastu monografii oraz czterech tomów w międzynarodowych seriach wydawniczych. Był ponadto członkiem komitetu organizacyjnego dziewięciu konferencji międzynarodowych.

Warto w tym momencie raz jeszcze podkreślić bardzo aktywną działalność popularyzującą naukę, szczególnie w ramach cenionego Towarzystwa Popularyzowania Wiedzy o Komunikacji Językowej „Tertium”.

Jeśli chodzi o obowiązki administracyjne, to również wykraczają one poza standard dodatkowych zobowiązań wykonywanych na rzecz uczelni przez pracownika naukowo-dydaktycznego. Mam tutaj w szczególności na myśli kierowanie przez dra Chłopickiego Zakładem Filologii Angielskiej w PWSZ w Krośnie oraz uczestnictwo w pracach zespołu ds. jakości kształcenia na macierzystej uczelni, oraz w drugim miejscu pracy. Zwraca również uwagę pełnienie funkcji przedstawiciela PKN ds. Terminologii, Innych Zasobów Językowych i Zarządzania Treścią. Wreszcie w odniesieniu do dydaktyki prowadzonej przez Habilitanta, na uwagę zasługuje spora liczba wypromowanych prac licencjackich oraz magisterskich.

Ponadto dr Chłopicki wykazuje szerokie spectrum prowadzonych kursów na studiach pierwszego i drugiego stopnia, co niewątpliwie świadczy o sporym doświadczeniu Habilitanta, jak również zaufaniu, jakim jest obdarzany przez pracodawców. Wreszcie, co bardzo ważne, dr Chłopicki jest autorem licznych tłumaczeń książek naukowych oraz innych popularnych publikacji (albumy). Widać wyraźnie, że Autor traktuje misję propagowania wiedzy na gruncie życia społeczno-kulturalnego niemalże równoważnie do działalności naukowo-badawczej. Oceniam taką postawę jako niezwykle cenną we współczesnych warunkach funkcjonowania akademii, która niestety coraz bardziej zdaje się ukierunkowywać swoją misję w odniesieniu do tzw. kryteriów ekonometrycznych (ilościowych), a co za tym idzie mierzalności jakościowego wymiaru twórczości intelektualnej. W tekście z 2004 r. dr Chłopicki nawiązuje do wspomnianego napięcia między badaniem ilościowym a jakościowym na przykładzie humoru w opowiadaniach, które to napięcie wydaje się nie do złagodzenia, tzn. jakość nigdy nie będzie satysfakcjonująco opisana za pomocą narzędzi statystycznych – to dwa różne porządki. Reasumując, osiągnięcia wymienione w punkcie 2. należy uznać za w pełni zadowalające z punktu widzenia wymogów przedmiotowego postępowania.

Podsumowanie i wnioski

Podsumowując, stwierdzam, że osiągnięcia Wnioskodawcy spełniają kryteria określone w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. (Dz. U. 196 poz. 1165) w zakresie oceny dorobku naukowego osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego i mogą być podstawą do nadania stopnia doktora habilitowanego.

Wrocław, dnia 6 maja 2019 r.

Dr hab. Marek Kuźniak, prof. UWr

Instytut Filologii Angielskiej

Uniwersytet Wrocławski